

ТАТГАЙ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

«Кхензабарий гТулакхеги цар бокьонаш лораярахи йолча комиссех долча» Татгай Республика Закона хувцамаш юкьедахьара хьакьехьа

**Тайцад
Татгай Республика
Халкья Гуллама**

2020 шера 15 сентябре

Статья 1

«Кхензабарий гТулакхеги цар бокьонаш лораярахи йолча комиссех долча» 2008 шера 15 июлерча, №17-РЗ йолча Татгай Республика Закона (газет «Татгайче», 2008, 19 июле; Официальни бокьон хоама интернет-портал (www.pravo.gov.ru), 2017, 20 декабре) юкьехьо Юбелгалдаь хувцамаш:

1) 5 статьяй 1 даькья Татохар де, ер чулоацам болча 7 пунктаца:

«7) кхоачашью кхыйола, Российски Федерацие законодательствос а Татгай Республика законодательствос а белгалгьяь полномочеш»;

2) 6 статья укх редакце дТаязье:

«Статья 6. Кхензабарий гТулакхеги цар бокьонаш лораярахи йолча комиссен кьахьегама принципаш

Кхензабарий гТулакхеги цар бокьонаш лораярахи йолча комиссен кьахьегама ларде латт принципаш:

1) законноста;

- 2) демократизма;
- 3) кхенза дола бераш долча дезалашта новкъостал дарца а царца цхъана къахъегарца а;
- 4) кхенза барашца адамаш дезара боараме юкъ-моттигаш лелаярца;
- 5) кхенза барашца индивидуальни куц долаши хъахайна хоам къайла лоаттабеши;
- б) кхензабараш доала кІала боацаш ца хилийтараи цар зуламаш дергдоацаш, моттигерча шедалдара органашта а юкъарлен объединенешта а паччахьалкхен новкъостал дар;
- 7) кхензабарий бокьонаши законни лоІамаши толхадарах даржашкарча наьха а гражданий а бехктокхама кхоачо яр.»;

3) 7 статье:

2 дакъа укх редакце дІаязде:

«2. Республикански комиссех йола положени, цун бокьонаш, декхараш, дукхала а персонални а оттам, председателя, председателя заместителя (заместителей), бехктокхамерча секретара, комиссен доакъашхой полномочеш, соцамаш кийчдар, кулгаш яздар, лоІам болча, кхензабараш доала кІала боацаш ца хилийтараи царга зуламаш ца дайтараи йолча ведомствашка, органашка, учрежденешка, дІадахьийтара хан-йовкъаш, республикански комиссен балха регламент а белгало, кхыйола положенеш дІачІоагІю, ГІалгІай Республика Правительствос, болх беча законодательствоца нийса.

Районни, городской комиссех йола положени, цун бокьонаш, декхараш, дукхала а персонални а оттам, председателя, председателя заместителя (заместителей), бехктокхамерча секретара комиссен доакъашхой полномочеш, соцамаш кийчдар, кулгаш яздар, лоІам болча, кхензабараш доала кІала боацаш ца хилийтараи царга зуламаш ца дайтараи хъакъехъа йолча ведомствашка, органашка, учрежденешка, дІадахьийтара хан-йовкъаш, районни, городской комиссен балха регламента белгало, кхыйола положенеш дІачІоагІю, ГІалгІай Республика муниципальни района, городской округа моттигерча шедалдара органо, из вІашагІйолларах бола соцам тІаййцача.»;

5 дакъа укх редакце дІаязде:

«5. Кхензабарий гІулакхеи цар бокьонаш лораярахи йолча комиссе юкъебоагІа, комиссе председатель, председателя заместитель (заместителаш), комиссе бехктокхаме секретари комиссе доакъашхой.

Комиссе доакъашхой ба профилактика яра система органиий а учрежденей а кулгалхой, (цар заместителаш) иштта цига хилар могаду паччахьалкхен (муниципальни) органиийи учрежденейи викалаш, юкъарлен объединененей, дина конфессей викалаш, кхензабарашца къахъегара поалхам йола гражданах, аргІа йолча представительни органиий депутатах, кхыбола лоІам бола нах.

Комиссен председател, председателя заместител, бехктокхаме секретарь доакъашхо хила йиш я Российски Федерацие гражданин 21 шу даьнна вале.»;

9 дакъа укх редакце дАязде:

«9. Комиссен председателя, председателя заместителя, бехктокхамерча секретара, доакъашхочун полномочеш соцайра кИйле белгалю, аргIа йолча комиссен Положенеца.»;

ТIатохар де ер чулоацам болча 9¹ дакъаца:

«9¹. Комиссен председател ше бехктокхаме ва, комиссен болх вIаштIехъбаккхара а кхензабараш даьй доал доацаш а цар зуламаш дергдоацаш а долча хъалах отчет дАялара а, Российской Федерацие законодательстваца а ГIалгIай Республика законодательстваца а нийса.».

4) 8 статье:

хьалхара абзац укх редакце дАязье:

«1. Районни, городской комиссеш:»;

3 пункте дешаш «цар даьша-ноаноша (законни викалаша) мукъа белча, цу тайапара кхензабараш балха овттабар;» хувца дешашца «балха отта цун лоIамах;»;

4 пункт укх редакце дАязье:

«4) кхоачо ю уголовно-кхоачашдара система учрежденешкара мукъабаьнна е лаьрххIача дешара – кхетам балара учрежденешкара цIабаьхка кхензабараш, иштта уголовно-кхоачашдара инспекцешка учете латгача кхензабарашта, бытовой хъалаш оттадара новкъостал ду, йоакхо ю кхыча, паччахьалкхенгара гIо-новкъостал эшача кхензабарашта, цу хъакъехъа эшараш белгалдара оагIув лохаш, новкъостал ду кхензабарашта балха оттара (цар лоIамах);»;

9 пункте дош «кхетам балара» дIадаккха;

12 подпункта хьалхара абзац укх редакце дАязье:

«12) дIакъайла кеп йолча, лаьрххIача дешара – кхетам балара учрежденей администрацеша, уж учрежденеш йолча моттигашкарча судашка дIалуш йола представлени (чаккхе) барта йоалаю:»;

ТIатохар де ер чулоацам болча 2, 3 доакъошца:

«2. Районни, городской комиссеш, кхензабарашца индивидуальни профилактически болх дIабахьарал совгIа, бокъо йолаш я, болабелла лелача е сагIа дехаш лелача кхензабарий хъакъехъа соцам тIаэца; наркотически средстваех психотропнай веществайх, лоро язъяь йоацаш пайда эчача е хъакъялах тувлаву веществайх, алкогольни е спирт доаллача продукцех пайда эцаш хилча; административни бехктокхаме отта ха яланза болаш зуламаш даь хилча; юкъярленна кхераме дар карахдаьлча, уголовни бехктокхаме оза бокъо йоацаш хиларах, уголовни бехктокхаме оза хъакъ дола ха яланза хилар бахъан долаш е психически дегIабахкара тIехъабисса хилча, психически цамагарца бувзам а боацаш хилча; кхензабарий даьй-ноаной е кхыбола законни викалаш, нагахъа санна цар кхензаволчоа гуш, бокъонна духъала а (е) юкъярленна духъала а

зуламаш дича, кхензаволчоа, из лелара, цох во Юткъам беш, уж дераш дарах, тагазар дара кийле хинна бахъанаш довзийтара болх дабахъарах а уж дарах хулача бокъон чаккхенех а цхъа соцам таэца.

3. Районни, городской комиссией къахъегам дабахъара дешаш белгалду, цу комиссией йолча положенеца.»;

5) 9 статья укх редакце даязье:

«Статья 9. Республикански комиссен къахъегама керртера наькъаш

1. Республикански комиссено шийна тадегка декхараш кхоачашде:

1) кхензабараш бIаргаIунал доацаш даьI доала кIала боацаш ца хилийтара, царга зуламаш ца дайтара, цар юкъярленна духъяленаш ергйоацаш, цунна гIо деш дола бахъанаш лахар а уж дадахар а, кхензабарий бокъонаши законни лоIамаши лорадара, социальни кхерамеча хъале болча кхензабарашта социально-педагогически реабилитаци яра, кхензабараш зуламаш дара кхыдолча бокъонашта духъала а (е) юкъярленна духъала а юкъеозара, иштта царна ше-шоашта тега кхалхар хургдоацоацаш, профилактика яра хъакъехъа йолча органией, учрежденей къахъегама координаци ю, иштта цар къахъегама мониторинг лелаю Российски Федерацие законодательствос а ГIалгIай Республика законодательствос а оттабаьча боараме а аргIах а;

2) кхоачо ю кхензабарий бокъонаши законни лоIамаши лорадарай меттаоттадарай, уж массе а тайпарча дискриминацей кепех лорабара, царна физически е психически Юткъам барах, сийсаза бахарах, охца чувхабарах, сексуальни е кхыча тайпара лоал овттабарах лораба Iалашо еш, кхензабараш бIаргаIунал доацаш, доала кIала боацаш хилара, цар бокъонаш толхаяра, цар юкъярленна духъяленаш яра бахъанаш хъалаш гучадахари уж дадахари;

3) профилактика яра органией учрежденей система гучадаьха, кхензабараш бIаргаIунал доацаш, доала кIала боацаш хилара, цар бокъонаш толхаяра бахъанаш хъалаш анализ ю, уж дадахара Iалашо ю;

4) дIачIоагIью кхензабараш бIаргаIунал доацаш даьI доала кIала боацаш ца хилийтара, цар зуламаш дергдоацаш, цар бокъонаши законни лоIамаши лорадара лоархIамерIа долча даькье ведомствашта юкьера планаш (программаш, цхъана къахъегара аргIаш);

5) дакъа лоац, кхензабарий бокъонаши законни лоIамаши лорадара, бIаргаIунал доацаш даьI доала кIала боацаш уж ца хилийтара йола программаш вIашагIйохкачей кхоачашъечеи;

б) кхоачо ю профилактика яра органией учрежденей къахъегам тоабара, профилактика яра органашей учрежденешей хъалуча, кхензабарий бокъонаши законни лоIамаши лорадара, бIаргаIунал доацаш даьI доала кIала боацаш уж ца хилийтарай цар зуламаш дергдоацаш профилактика

ярах кхоачашдаьраш овсаре дий тохкаш дола сведенешта, анализ яра чаккхенашца;

7) кхоачо ю профилактика яра органии учрежденейи кьахьегам, социальни тIаберзабаь кьахьегам лелабеча коммерчески йоацача организацешца, юкьарлен объединенешца а дина организацешца а, кхыйолча граждански юкьарлен институташца а гражданащца а цхьана тоабара, программаш вIашагIйохкачеи кхоачашъечеи кхензабараш, бIаргаIунал доацаши даьй доала кIала боацаши ца хилийтараи профилактика еш, цар бокьонаши законни лоIамаши лорадара, царна социально-педагогически реабилитации яра;

8) профилактика яра органии учрежденейи кьахьегам тахкара, цар кхензабарашца а социально кхераме хьале болча дезалашца а беча балха аргIа лораяра ведомствашта юкьерча балха тоабай оттам дIачIоагIбар, иштта кхензабараш бокьонаш толхаяра юкьеозара, цар юкьарленна духьаленаш яра профилактика яр, цхьаккха а тайпара кхензабарий вахара, могашала а половой даькье царна тIакховдара маьрша хилара а низ бар а ца хилийтара кьахьегар;

9) ГIалгIай Республика Правительстве дIалу, кхензабарий бокьонаш лораяра, уж бIаргаIунал доацаши даьй доала кIала боацаши ца хилийтара профилактика яра а бокьонаш толхаяра а даькье дича бакьахьдараш;

10) Методически новкьостал ду, районни а городсой комиссей кьахьегаммах хоам бара а тIахьожам бара а кхоачо ю, ГIалгIай Республика законодательствоца нийса;

11) дакьа лоац, кхензабара бIаргаIунал доацаши даьй доала кIала боацаши ца хилийтара, кхензабараша юкьарленна духьаленаш яр а бокьонаш толхаяр а ца хилийтара а, лорий пурам доацаш наркотически а психотропни а веществайх пайда эцача кхензабарашта реабилитации а ресоциализаци а ярах, кхенза дола бераш дола дезалаш лорабара тIаерзаяь йола, ГIалгIай Республика боарама бокьон актий проекташ вIашагIйохкача;

12) профилактика яра органии учреждении системера хьабеннача, кхензабарий дешара, кьахьегара, могашал лораяра а лорий новкьостал хьаэцара а, фусам хилара йола бокьонаш толхаярах, иштта кхензабараш бIаргаIунал доацаш а цар бокьонаш толхаяр а ца хилийтара духьале еча органии учрежденейи кхоачамбоацарех, гучадаьха толхадарашаи кхоачамбоацарашаи дIадахара, кхоачо ю белгалбаь хоам лорабеш а пайда эцаш а цун конфиденциальность лораяра;

13) соцам тIаэц, педагогически кьахьегаме, предпринимательски кьахьегаме а (е) балха кьахьегаме а дешара, кхетам балара, кхензабараш дегIабоалабара, цар салоIам а могашал Iалашъяра, лорий кхоачо яра, социальни Iалашо яра а социальни Iунал дара а, берий-кхелетарий спорта,

культураи искусстваи даькъе, сага вахара, могошала, моаршонна, сийна, бакъахъара хилара духъала доккха доаца, е юкъера дозал дола зуламаш, дарах суд яь хинна кхензабараша дакъа а лоацаш тIабитарах а тIа ца битарах (стационарни хъалашка психиатрически новкъостал деча лорий организаце госпитализаци яр, сийсаза ваккхар ца лаьрхIача), дезал, кхензабараш, бахархой могошал а юкъарлен эхъ-эздел, конституционни оттамаи паччахъалкхен кхерамзлени, адамлен машараи кхерамзленнеи, иштта юкъарлен кхерамзленнеи духъала зуламаш дарах суд яь бола нах, уж зуламаш дарах, шоай хъакъехъа уголовни тIакхер реабилитирующи кIийле йоацаш соацадаь хилча (суда соцамах, аргIа йола къахъегам дIабахъар дийхка бола нах ца лаьрхIача), даьча зулама тайпанга а дозалга а хъежжа, из даьча хана денз яьннача ханага, бехк бара кепага, законаца нийса цо даьр кIезигах дозал долча зуламашца лархIарга хъежжа, цунца цхъана личноста оамал белгалъяра куцаш дIалоархIаш, цу даькъе саго зулам даьчул тIехъагIа леладаьчун терко еш, цо ший балха декхараш кхоачашдара, кхыдола, хоаддаме из саг кхензабарий вахара, могошалеи эхъ-эздеаи кхераме хилара е ца хилара белгалдеш (дIахо-суд яь бола нах, педагогически къахъегаме тIабитара е тIа ца битара суда соцам);

14) профилактика система органашеи учрежденешеи, ГIалгIай Республика доазон тIа къахъегара овсара поалхам вIашагI а теа дIа-хъа йоаржаяра аьттув лох;

15) могоду суд яьрашта, кхетам балара колонешка болча, Российски Федерацие кхыча субъекташка йолча лаьрххIача дешара-кхетам балара учрежденешка болча кхензабарашта, ресоциализаци яра балха къахъегар, оттаяьча аргIанца нийса цу учрежденешка дIабаха;

16) Российски Федерацие законодательствоца а ГIалгIай Республика законодательствоца а белгалъяь, кхыйола полномочеш кхоачашъю.

2. Республикански комисси, кхензабарашца индивидуальни профилактически болх дIабахъарал совгIа, бокъо йолаш я, болабелла лелача е сагIа дехаш лелача кхензабарий хъакъехъа, соцам тIаэца; наркотически средстваех психотропни веществаих, лоро язъаь йоацаш пайда эчаца е хъаькъалах тувлаву веществаих, алклгольни е спирт доаллача продукцех пайда эцаш хилча; административни бехктокхаме отта ха яланза болаш зуламаш даь хилча; юкъарленна кхераме дар карахдаьлча, уголовни бехктокхаме оза бокъо йоацаш хиларах, уголовни бехктокхаме оза хъакъ дола ха яланза хилар бахъан долаш, е психически дегIабахкара тIехъабисса хилча, психически цамагарца бувзам а боацаш хилча; кхензабарий даьй-ноаной е кхыбола законни викалаш, нагахъа санна цар кхензаволчоа гуш, бокъонна духъала а (е) юкъарленна духъала а зуламаш дича, кхензаволчоа, из лелара цох во Iоткъам беш, уж дераш дарах, таIазар дара кIийле хинна бахъанаш довзийтара болх дIабахъарах а уж дарах хулача бокъон чаккхенех а цхъа соцам тIаэца.

3. Республикански комиссен кяхъегам дАбахъара эша дешаш белгалду, республикански комиссех йолча положенеца.»;

б) 17 статья укх редакце дАязъе:

«Статья 17. Республикански комиссен, районни а городской комиссей кхетаченаш дАяхъара аргІа

1. Республикански комиссен кхетаченаш дАхъу планашца нийса, квартале цкъаннел кІезигах доацаш. Районни а городской комиссей кхетаченаш дАхъу балха планашца нийса, бетта шиннел кІезигах доацаш.

2. Комиссен балха плана юкъе хетараш дАлу, цун доакъашхоша йоазон кепе, комиссен председатело е комиссен соцамца белгалъяьча хан-йовкъашка.

3. Комиссен кхетаче дувца оттадаьрашца хила деза:

1) дувчача деша цІи, комиссен кхетаче, из дош дашханза дарг ца хиларах лоацца бола хоам;

2) дувчача деша кийчо е езача органах (организацех, учрежденех) а (е) деша кийчо е бехктокхаме волча даржерча сагах а (е) комиссен доакъашхочох;

3) цхъана кхоачашдерий перечень (нагахъа санна уж хилча);

4) комиссен кхетаче дувцара хан-юкъ.

4. Комиссен балха плана проектах хетараш, комиссен доакъашхошка дАдохъийт, хьалххе а барта хьоргйолаш.

5. Комиссе балха плана проект вІагаІйолл комиссе, дича бакъахъа хетарех, председателца барта а дихъа тахка а дАчоагІде а, план кхоачашъе езача шерал хьалха доагІа шу чакхдоалаш.

6. Комиссе балха плана юкъе хувцам юкъехъу, комиссен кхетаче, цунна юкъебоагІача наха хьаденнача дешай кІийлен тІа.

7. Комиссен доакъашхой, профилактика система органии учрежденейи, иштта кхыйолча кхоачашдара Іаьдала федеральни органии доазон органии, ГІалгІай Республика кхоачашдара Іаьдала органии, моттигерча шедоалдара органии а комиссен балха план кхоачашъяра декхарашта, комиссен кхетаченашка тахка оттаяь, аргІа йола хоам бара материалаш гулъе викал яьча организацией даржашкара нах, персональни бехктокхаме ба, цар дикала а ханачухъ дАялара а дакъе.

8. Комиссен кхетачен повестке юкъейихъа хоам бара материалаш, комиссе дАлу, вІашагІтоха викал яьча органаша, (организацеша, учрежденеша) даржашкарча наха, комиссен доакъашхоша, комиссен балха планаца нийса, кхетаче дАяхъа итт денал кІезигах йоаца ха йиссача, цунца да:

1) тахка оттадаьча дешах справочно-аналитически хоам;

2) дувчача дешах болча соцама проект;

3) дувчача дешах комиссен соцама проектах къаьстта хетараш, нагахъа санна цу тайпара хІама дале;

4) лоІам болча, профилактика система органашца а учрежденешца а, кхыйолча паччахьалкхен органашца, моттигерча шедоалдара органашца соцама проект барта яхьар;

5) дош дувцара ца хилча даргдоаца, кхыдола сведенеш.

9. Нагахьа санна материалаш ханачухь дІаялар ца нийсделча е цу материалех дІадехараш толхадар хиннадале, ца тошкаш дитар е кхыча кхетачене дувца оттадар могаду, комиссен председателя соцамца нийсса.

10. Кхетачен повестка, кхетачен повестке юкьедихьача дешах долча соцамий проекташ, цу дешах аргІа йола материалаш комиссен доакъашошка дІалу, кхетаче дІаяхьале, кхаь балха денал кІезигах йоаца ха йиссача.

11. Шоашка кхетачен повестка, соцамий проекташ дІаеннача комиссен доакъашхоша, кхетаче дакъа лоацача кхыча наха, шоай юкьедахьа керда хІама хилча, кхетаче йолаяле комиссе дІалу.

12. Комиссен кхетаче правомочни лоархІ, нагахьа санна цига дакъа лоацаш ахнел кІезигах боаца цун доакъашхой хилча. Комиссен доакъашхоша кхетаченашка дакъа лоац, хувцабала бокьо а йоацаш.

13. Комиссен кхетаче тхьамадал деш ва цун председатель е комиссен председателя заместитель.

14. Комиссен соцам тІаэц дукхагІчар кхадж а тоссаш.

15. Кхадж тоссаш комиссен доакъашхочун цхьа кхадж ба, юхьдухьал ше кхадж а тосс цо. Комиссен доакъашхочун бокьо я, ший къаьстта хетар комиссен кхетачене, комиссен доакъашхошка, кхадж тасса оттадаьча дешах ала. Йоазон кепе белгалдаь къаьстта хетар, комиссен кхетачен протокалаца цхьана тох.

16. Комиссен председатела хьакхайкаяь кхадж тассара чаккхенаш юкьехьу, комиссен кхетачен протокола.»;

7) 20 статья:

3 даькъе:

хьалхарча абзаце дешаш «7 пункте» хувца дешашца «8 пункте»;

шоллагІча абзаце дешаш «7 пункте» хувца дешашца «8 пункте»;

6 дакъа укх редакце дІаязде:

«6. Соцам тІа белгалду:

1) комиссен цІи;

2) ха;

3) кхетаче дІайихьа ха а моттиг а;

4) хьабаьхкача а хьабахканза болча а комиссей доакъашхоех дола сведенеш;

5) кхетаче дакъа лоацаш болча кхыча нахах дола сведенеш;

6) соцам тІаийцача ден повестках дола дош;

7) дувцача деша чулоацам;

8) дувцача дешах, гучадаьнна кхензабарий бокьонаши законни лоІамаши толхадараш (нагахьа санна хилча);

9) кхензабараш доала кІала боацаш лелара, цар зуламаш дара, юкърленна духъаленаш яра гучадаьннача бахъанехи хъалехи дола сведенеш (долаш хилча);

10) дувчача дешах тІаййца соцам;

11) кхензабараш, доала кІала боацаш лелар, цар зуламаш дар, юкърленна духъаленаш яр ца хилийтара бахъанаши хъалаши дІадахара тІадерзадаь, хъакъ долча, профилактика система органаша е учрежденеша тІаэца беза соцам;

12) кхензабараш, доала кІала боацаш лелара, цар зуламаш дара, юкърленна духъаленаш яра бахъанаши хъалаши дІадахар дІадахъа деза хан-йовкъаш.»;

8) 21 статья ух редакце дІаязье:

«Статья 21. Республикански комиссен, районни а городской комиссей кхетачен протокол

1. Республикански комиссен, районни а городской комиссей кхетачен протокола тІа белгалду:

1) комиссен цІи;

2) кхетаче дІайихъа ха а моттиг а;

3) хъабаьхкача а хъабахканза болча а комиссей доакъашхоех дола сведенеш;

4) ден повестка;

5) коллегиальни органа, кхетачен документироване куцах йола белгало (стенографировани, видеоконференци, диктофон тІа дІаяздар и. кх.дІ.);

6) комиссен кхетаче дийчача дешай цІераш, дош дувцар дІадахъар;

7) комиссен кхетаче дийчача дешайх кхадж тассара чаккхенаш;

8) дувчача дешах тІаййца соцам.

2. Республикански комиссен, районни а городской комиссей кхетачен протоколах дІатох, комиссен кхетаче дийчача дешаех яьча докладех йола материалаш, справочно-аналитически а кхыбола хоам (болаш хилча).

3. Комиссен кхетачен протокол тІа кулгаш язду, комиссен кхетаче тхъамадал деш хинначои комиссен кхетачен секретарои.»;

9) 22 статье:

цІи укх редакце дІаязье:

«Статья 22. Республикански комиссен, районни а городской комиссей соцамаш лоткъадара аргІа»;

ТІатохар дер чулоацам болча 3 даькъаца:

«3. Суд яь хинна бола нах, педагогически къахъегама тІабитарах е тІа ца битарах бола комиссен соцам, суде лоткъабе йиш я.».

Статья 2

Ер Закон низаца чоагденна болх бе долалу, ер официално кепатехача дийнахъа денз.

**Гялгяй Республика
Мехда**

Келаматнаькъан М.М.

**г. Магас
2020 шера « 18 » 09
№ 38-РЗ**